

Alfred Paludan-Müller:
Kaffebar
(U.å., ca. 1900)

Kolonifotografiet, med dets stereotypificerende fikseringer af indfødte, har historisk været et vigtigt led i den symbolske indtagelse af rummet. En række privatalbum fra De Vestindiske Øer vækker den danske kolonitid til live og fortæller os om fotograferingen som identitetsskabende proces.

Jeg er på jagt efter fotografier fra en af de underbelyste perioder i danmarkshistorien – nemlig kolonitiden på De Vestindiske Øer. Hvordan er de sidste årtier af dansk koloniherrredømme mon afspejlet i – eller rettere: medieret gennem – fotografiet? Hvilke billedlevn findes fra perioden, udover de officielle repræsentationer? Og hvad kan de fortælle os i dag? Er man som jeg draget af det private og hverdagslige fotografi, virker Det Kongelige Biblioteks albumsamling som et grænseløst skatkammer. Her findes fotoalbum af enhver art – og her finder jeg blandt andet otte album af apotekeren Alfred Paludan-Müller, der boede på St. Croix mellem 1879 og 1904 og som var en ivrig amatørfotograf. I hvert fald har han medbragt kameraet til vidt forskellige dele af det vestindiske samfund, og fotograferingen virker ligefrem som en anledning til at komme steder, han ellers ikke ville frekventere. Der er nemlig en bemærkelsesværdig stor mængde billeder af, hvad man kan kalde ‘vestindisk folkeliv’ i Paludan-Müllers album. Næsten som en amatør-etnograf har han registreret hverdagsliv og folketyper, der fremstår generaliseret og anonymiseret uden angivelse af steds- og personnavne. Han har stukket kameraet ind i boder og butikker, fotograferet arbejdere i marker og ved sukkerfabrikker og forevigtet gadesælgere og skolebørn.

Et af fotografierne er fra en kaffebar i Christianssted, der blev oprettet på foranledning af den danske pastor H. Lawaetz som modtræk mod byens romboder. Fokuspunktet er den unge mand i billedets midte, der har front mod kameraet og ser på betragteren med et fast blik. På væggen bag ham hænger en mængde billeder, og ovenover disse kan vi skimte et skilt, som bærer teksten “No room for idlers”: Her er der ingen plads til lediggang. Denne detalje viser sig at være en slags fortættet tegn, der peger på den fiksering og disciplinering, som dels herskede i det koloniale samfund og dels kan fremlæses på mikroniveau i Paludan-Müllers fotografiske praksis.

Det synes implicit, at det er barens fotograferede gæster, der er de potentielle dovenkroppe, og for eksempel ikke Lawaetz selv – eller Paludan-Müller, som i øvrigt var en nær bekendt af pastoren. Læresætningen er hverken henvendt til dem eller andre hvide europæere, ligesom kaffebaren ikke primært er skabt til dem. Pastoren og apotekeren er nemlig heller ikke potentielle drukkenbolte, der må lokkes ud af romboderne. Det er kun den sorte befolkning, som har disse tilbøjeligheder ifølge Lawaetz, Paludan-Müller og den øvrige kolonimagt, der opfatter afro-caribierne som umyndige, udisciplinerede og dovne. Den opfattelse gentages og naturaliseres i samtidens tekster og billeder – også i de få skrifter, der findes af Lawaetz og Paludan-Müller selv.¹ Sætningen “No room for idlers” afspejler den arbejdsetik, som kolonimagten helt konkret ønskede at implementere i de vestindiske kolonier: Afro-caribierne skulle lære at elske arbejdet (for andre) – ikke længere med pisk som i slavetiden, men via åndelig tugt og disciplinering. Her lå opgaven for danskerne, der skulle fungere som patriarkalske formyndere.

Koloniseringens generelle logik var netop baseret på opretholdelsen af essentielle forskelle mellem den ‘barnlige’, sanselige og lastefulde sorte befolkning, og så den hvide, der repræsenterede ånd og orden. Denne modsætning legitimerer magtens kontrol og disciplinering. Og i forlængelse heraf kunne fotografiet i hænderne på kolonimagten fungere som en slags disciplinering, for det var et autoritativt medie, der havde – og stadig har – magt til at kategorisere verden. Fotografiet afspejler altså ikke kun bestemte magtstrukturer, men er med til at skabe dem. Også Paludan-Müllers fotos indgår i en visuel tradition for etnografisk registrering og symbolsk fiksering af den ikke-hvide Anden.²

I et af albummene er fotografiet af kaffebaren monteret sammen med et kig ind i en af de fordærvelige romboder og et billede af Paludan-Müllers kokkepige, Almira. Hun sidder i køkkenet og er ifølge fotografens undertekst “meget drukken”. Jeg undrer mig over den notering og ordenes forhold til billedet: Er hun fotograferet fordi hun er “drukken”? Er billedet i så fald en slags straf eller et bevis? Skulle det dokumentere en undtagelsesvis fuldskab eller en generel tilbøjelighed? Ligger der en humoristisk intention i ordene og optagelsen, og hvad er fotografens rolle egentlig i situationen? Udsigelsen kan ligge i et spektrum fra det joviale til det fordømmende, der i værste fald bekræfter stereotypen om den drikfældige caribier. Under alle omstændigheder finder vi ikke den type bemærkninger under fotografier af Paludan-Müllers egen familie og omgangskreds. I det hele taget viser der sig et subtilt mønster i de otte album, som kan siges at være struktureret ud fra et klasse- og racemæssigt modsætningsforhold.

Sarah (Neger) og Ingeborg
(U.å., ca. 1900)

Albummenes fotografier af Paludan-Müllers egen stand og familie er oftest velkomponerede og respektfulde portrætter. Han havde en kone og to døtre, som gang på gang er afbildet læsende, syende, klaverspillende eller blot siddende i stuen, på verandaen eller i haven. Datteren Ingeborg er blandt andet foreviget sammen med stuepigen Sarah på et foto, der rent formelt er komponeret af to halvdele: Ingeborg sidder med let foroverbøjet hoved og virker på en gang bly og selvsikker. Hendes prikkede kjole og blondekrave blander sig med den frodige plantevækst i billedets højre del, mens Sarah i hvid uniform står foran en bar husmur i venstre side. Den visuelle forskel mellem de to kvinder understreges i Paludan-Müllers billedtekst: "Sarah (Neger) og Ingeborg". En sådan racial udpegning var udbredt i samtiden, og antydede desuden ofte et klasse-mæssigt tilhørsforhold, for 'negeren' var typisk arbejderen nederst i hierarkiet, mens mulatter lettere kunne kravle op ad rangstigen. Paludan-Müller skriver sætninger som "Alice. Mulat", "Gjenboer. Lys Kulørte" eller blot "Negerbolig" under adskillige portrætter eller snapshots.

Pointeringen af at Sarah er "Neger" markerer dog også, hvem der er den 'neutrale' raciale målestok. Der står nemlig hverken 'hvid' eller 'kaukaser' under Ingeborgs navn, for hun udgør den racemæssige norm ligesom Paludan-Müller selv. Den sorte ses i forhold til udgangspunktet: Den hvide.³ Billedet manifesterer derfor, hvordan selve fotografieringen også er en forskelssættende begivenhed. Fotografiet er en måde at 'gøre' race, idet Sarah så at sige bliver 'neger' eller 'sort' i og med Paludan-Müllers fotografi, og samtidig bliver Ingeborg og dermed apotekeren selv 'hvid'. Raciale samt køns- og klasse-mæssige identiteter produceres og bekræftes i fotografier – også i nutidens billeder af både majoriteten og ikke mindst dem, der falder udenfor.

Paludan-Müllers mange forskelligartede fotografier, hvoraf der blandt andet også findes nogle i Nationalmuseets billedsamling, har cirkuleret i sam- og eftertiden. De har haft betydning for opfattelsen af det vestindiske samfund og været led i den symbolske inddeling og indtagelse af stedet. Men fotografierne er ikke færdige udsigelser, der blot reflekterer en kolonial kontekst. De forstyrrer samtidig koloniserings autoritative fikseringer af essentielle forskelle ved at afsløre, at fikseringerne er midlertidige og identiteterne er performede. Og vender vi tilbage til de enkelte fotografier, indeholder de også elementer, der kan fortolkes som modstand mod kategorisering og disciplinering. Tilbage i kaffebaren udfordrer den unge mands blik for eksempel fotografens og betragterens voyeurisme og visuelle erobring af rummet. Hvem er egentlig Den Anden her? Svaret står og dirrer i fotografiet, der minder os om, at Selv og Anden er kategorier som dannes og forskyder sig i forhold til hinanden. Fotografiske positioneringer er magtfulde men midlertidige: De kalder på at blive flyttet igen og igen.

¹ Se for eksempel H. Lawaetz: *Billeder fra Dansk-vestindien* (1910) og A. Paludan-Müller: "Hvad er Aarsagen til Negerbevægelsen paa vore Vestindiske Øer?". *Dansk Vestindisk Samfunds Skrifter* Nr. 5 1916.

² Jævnfør Blandt andet Homi K Bhabha: "The Other Question..." *Screen* Vol. 24 No. 6 1983.

³ Richard Dyer: *White* (1997) s. 13.

Alfred Paludan-Müller:
Opslag i album (U.å.)